

מוגנות והמסתעף 20 – לה' הארץ ומלאה... והארץ נתן לבני אדם

מאת: יהושע ברמן.

להצטרף לרשימת התפוצה יש לשלוח מייל לכתובת: RBSA613@GMAIL.COM

למה לא לחנך את הילדים שהגוף לא שלנו אלא הוא של הקב"ה ואנחנו משתמשים בגוף רק למה שהקב"ה אומר לנו ומרשה לנו? למה לחנך אותו שהגוף הוא פרטי שלו?

שאלה זו עלתה בעקבות הניוזלטר הקודם ולדעתי היא נוגעת בנקודה יסודית.

קודם כול, אצהיר ואומר שאני מסכים שזה בהחלט אופציה, על כל פנים תאורתית. הרי לה' הארץ ומלואה!

עם זאת, אני אישית מרגיש הסתייגות משמעותית מפני גישה חינוכית שכזו מכמה טעמים. ואני אסביר.

נכון כתוב לה' הארץ ומלואה, אבל הרי גם כתוב והארץ נתן לבני אדם. זאת אומרת שלמרות המציאות הגבוהה והאבסולוטית של "לי הכסף ולי הזהב נאם ה'... כי ממך הכול ומידך נתנו לך", יש גם רובד של מציאות שהקב"ה נתן לנו לחיות בה שנקראת "הארץ נתן לבני אדם".

פה בעולם הזה הקב"ה נתן לנו דברים שיהיו בבעלותנו, וכמו שכתבתי בניוזלטר הקודם, רואים בצורה ברורה מדיני חושן משפט שהגוף של האדם הוא לא פחות בבעלותו מאשר חפציו. זאת המציאות שהקב"ה נתן לנו לחיות בה פה בעולם הזה והיא מהווה את אחד מקווי ההנחיה הבסיסיים של חיי האדם עלי אדמות, במיוחד בנוגע לבין אדם לחברו.

אפילו כלפי הקב"ה, כשאדם מביא קורבן (או מביא תרומה למשכן וכו'), התורה אומרת בכמה וכמה מקומות שזה נחשב שהוא נותן משלו להקב"ה. ברור שעל האדם לזכור תמיד כי "על כל מוצא פי ה' יחיה האדם... והוא הנותן לך כח לעשות חיל", אבל זה לא משנה את המציאות שאפילו כלפי הקב"ה כתוב איש כמתנת ידו. נכון, אותו "מתנת ידו" הוא אך ורק בגלל "ברכת ה' אשר נתן לך", אבל... הרי הוא נתן לך!

לכן, דבר ראשון, זה לא נראה נכון לשדר מסר לילד שמכחיש את המציאות הזו. הקב"ה כן נתן לנו מציאות של בעלות בעוה"ז – הן על חפציו והן על גופנו – ולשלול את המציאות הזו, לדעתי זה לחנך את הילד לדבר שהוא פשוט לא נכון. לא אמיתי.

מעבר לכך, אני חושש שייתכן ויש בגישה כזו משום סתירה מובנית שיכולה לגרום לבלבול ותסכול. ואני אסביר.

ברור שיש צדיקים גדולים שחיים אך ורק עם מציאות לה' הארץ ומלואה, אבל בוא נחשוב רגע מה זה בעצם אומר. מה זה בעצם אומר לומר ולחיות "הכול של הקב"ה בלבד, נקודה."?

אדם שבאמת חי על פי תחושה עמוקה וחזקה ביותר שהכול אבל ממש הכול הוא של הקב"ה ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם משמשים מטרת מצוות ומעשים טובים בלבד, אדם כזה לעולם אינו מוציא אפילו שקל אחד על דבר שסתם בא לו. הוא אף פעם לא יאכל משהו כי סתם מתחשק לו. וכן הלאה.

כל צעד ושעל, הוא חי אך ורק על פי רצון השם בצורה מושלמת.

נכון, אין צדיק בארץ אשר יעשה רק טוב ולא יחטא, וגם אדם כזה ימעד לעיתים, אבל עובדה זו איננה משנה את עצם המבט שלו על עצמו ועל העולם שהוא חי בו שהוא לא בעלים פה בעולם הזה. לא רק שהוא לא הבעלים עם ה ידיעה, אלא הוא לא בעלים. כלל. לא על עצמו, לא על חפציו, ולא על שום דבר, ובעצם אין לו שום רשות בעולם לקנות משהו, להשתמש בחפץ או לאכול משהו כי סתם בא לו.

אם אתה אומר למישהו, "החפץ הזה שייך לשכן, אסור להשתמש בו אלא על פי ההוראות שהוא נתן לנו", ברור שהוא צריך לציית בצורה מושלמת. אחרת הוא גזלן! אם הוא אפילו פעם אחת ישתמש בו לצורך עצמו הרי הוא גזלן.

כמו כן, לחנך לתודעה שה"הגוף של הקב"ה ואנו עושים אתו אך ורק מה שהוא אומר לנו לעשות", זה בעצם לחנך לתודעה שאין מושג של "רשות". מתחשק לילד כדור גלידה באמצע השבוע? מה פתאום! הרי הגוף הזה הוא לא שלך ואתה מועל בהקדש!

נכון, אפשר להתחמק מהמסקנה המתבקשת הזו ולומר, "הרי הקב"ה התיר לנו את זה, אז זה בסדר". אבל, לדעתי, הדובר אמת בלבבו יראה ויבין שזה לא סיסמה מוצלחת, בלשון המעטה. כי הרי הכדור גלידה לא קשור לשום עבודת השם והוא גם לא בריא. אז הוא לא בדיוק תואם את רצון השם המתבטא במצוות כגון ונשמרתם מאוד לנפשותיכם ובכל דרכיך דעהו.

נכון, לעיתים לאכול כדור גלידה (וכיוצא בזה) זה בגדר "תנו שכר לאבד ויין למרי נפש" וכן משמש את המטרה של עבודת השם, אבל בוא נהיה כנים עם עצמנו ועם ילדינו. רוב הפעמים שאנו עושים דבר כגון לאכול משהו שטעים לנו זה בגלל שסתם מתחשק לנו. ואם אתה עושה דברים – הרבה מאוד דברים – בגלל שסתם מתחשק לך לעשות אותם, זה לא באמת עולה בקנה אחד עם תודעה מעשית של "הגוף של הקב"ה".

לכן, אדם שלא נמצא בדרגה הנעלה הזו של הצדיקים הגדולים החיים כול כולם במציאות של לה' הארץ ומלאה, אם ישתמשו בביטויים כגון "הגוף הוא של הקב"ה" כדי להסביר ולהטמיע התנהגויות מעשיות – כלומר, במקום שהאמירה לה' הארץ ומלאה תהווה מודעות אצילית-שכלית הקובעת מטרה נשגבה שאליה האדם אמור לשאוף במשך כל ימי חייו ולעבוד עליה לאט לאט עד מאה ועשרה שנה וכל אחד ישיג אותה ברמות מאוד שונות כל אחד לפי כחו ויכולותיו, במקום זה הופכים אותה לסיסמת חיים יומיומית-פרקטית-מעשית של הילד – אדם שעושה כך והוא לא באמת אוחז שם, לדעתי זה עלול להיתפס אצל הילד כסוג של צביעות ולגרום לו לחיות עם תחושות קשות של בלבול ותסכול.

גם אותו צדיק נשגב שבאמת חי במציאות הגבוהה של לה' הארץ ומלאה, ומרגיש בכל נימי נפשו כי חפציו גופו נפשו רוחו נשמתו וכל כולו הם לגמרי של הקב"ה, והוא חי ופועל על פי הכרה זו, לא נראה לי שכדאי לו לנסות לחנך את ילדיו כך. למרות שכלפיו אין מקום שחינוך שכזה יתפס כצביעות – כי הרי כנים הדברים אצלו במלא עוצמתם וטהרתם – בכל זאת, אם הוא יצפה מילדיו שגם להם המבט המעשי-יומיומי יהיה חיים על פי המציאות הגבוהה האבסולוטית של לה' הארץ ומלאה ואין בני אדם כלפי הקב"ה אלא כחומר ביד היוצר, סביר להניח כי הגישה לא תוכיח את עצמה כמוצלחת.

אדם האוחז ברמה מאוד גבוהה לאו בהכרח שהוא יכול לצפות מבני משפחתו להיות עולה בהר' כמוהו.

מורי ורבי הגאון הקדוש רבי משה טברסקי הי"ד היה אדם גדול מיוחד במינו. שקידתו בתורה, מידותיו האציליות ועבודת ה' תמידית בעוצמה שקשה מאוד לתאר למי שלא הכיר אותו... זכרני שלאחר מותו שמעתי רבות אודות פרישותו הגדולה מענייני עוה"ז.

אחד מן הדברים הבולטים שתלמידיו דברו אודותיו היה זה שרבו טברסקי אף פעם לא הלך לחדר האוכל של הישיבה לאכול ארוחת צהרים. למשך עשרות שנים.

אף פעם.

אלמנתו ובניו ספרו לי כי הוא היה אוכל ארוחת בוקר – בסגנון פיתה מחיטה מלאה וטחינה גולמית – היה מביא אתו לישיבה קצת לאכול באמצע היום, כמו כמה חתיכות של איזה פרי וקצת קפה, וחוף מזה לא היה אוכל יותר עד שהוא היה מגיע הביתה בסביבות חצות לילה. גם אז הרב טברסקי לא היה אוכל מיד. תמיד, אבל תמיד, הוא היה מעיין באיזה ספר קודם ורק לאחר מכן הוא היה מבקש מאשתו "אם אפשר לטעום משהו".

עוד נקודה ששמעתי. "אף פעם לא ראינו את אבא מסתכל במקרר לחפש איזה משהו לאכול". זו עדות מדהימה. דרגה מאוד נעלה.

בנוסף, במשך כשני העשורים האחרונים של חייו, הרב טברסקי לא היה אוכל חלבי בכלל בגלל חשש הלכתי מסוים שהיה לו. בשר בהמה היה אוכל רק בימים טובים כי הוא היה אוכל רק משחיטה פרטית כך שהבשר היה מאוד יקר.

בקיצור, פרישות "על מלא".

ואני בהתחלה הרגשתי כל כך מבולבל כששמעתי כל הדיבורים האלה סביב מדת פרישותו הגדולה. אני הכרתי את רבי כאדם ענקי שבעניקים בתורה ועבודת ה', אבל עם זאת הוא תמיד היה נראה לי כאדם הכי נורמלי.

"פרוש" בעיניי תמיד היה משויך לסוג של דמות מנותקת ואולי קצת מדוכאת. סוג של "נזיר מוזר"... דרך בעבודת ה' שממש לא הכרתי.

ורבי היה אדם, אם אמנם רציני מאוד, שידע לדבר עם אנשים בצורה נורמלית – אם כי כמעט ודברי שיחת חולין לא יצאו משפתיו – וגם ידע לחייך בצורה נורמלית ובעיתוי נכון (דווקא היה לו "חיוך מנצח"). היה תמיד נראה מלא אנרגיה ושמחת חיים. בקיצור, ממש לא "פרוש" איך שתמיד חשבתי על המושג הזה.

גם שמתי לב לכך שכתלמיד מעולם לא שמתי לב לכך שרבי אינו הולך לחדר האוכל לאכול! פשוט לא שמתי לב! במבט לאחור הבנתי שכנראה לא שמתי לב לכך כי אדם כזה שאוהב ללמוד תורה כל כך הרבה, טבעי הוא שלא יפסיק כדי ללכת לאכול בחדר האוכל. פשוט אין לו זמן או עניין לזה.

אז בעצם גיליתי שיעור שלם במידת הפרישות מה היא.

למה אני מספר כל זה?

כי אלמנתו ספרה לי שלמרות כל ה"נ"ל, הרב טברסקי אף פעם לא ציפה מבני משפחתו שיהיו כמוהו. לא אשתו ולא ילדיו.

לדוגמה, כשילילה אחד הוא ראה כמה מבני המשפחה יוצאים לבלות, הוא לא העיף למה מבט של פנים רציניות כאילו לשדר תחושת חוסר סיפוק ממה שהם עושים. אדרבה. הוא איחל להם, "תהנו!"

ומיד חזר ללימודו.

פעם אחר הוא חזר הביתה וראה כמה מבני המשפחה אוכלים שווארמה. "דבר כזה", ספרה לי אלמנתו הרבנית שתחיה, "היה כל כך רחוק ממנו. ובכל זאת הוא שמח שאנו נהנינו. הוא היה אומר לנו "בתיאבון!"

שיהיה ברור. הרבנית טברסקי היא בעצמה אישה חשובה מאוד בעלת שם בחינוך בנות. בעלת "שיעור קומה" גבוה במיוחד.

כל הבנים והחתנים של משפחת טברסקי הם תלמידי חכמים מופלגים. אני לא סתם אומר את זה. אני מכיר מקרוב ממש. ביודעי קאמינא.

אז זה לא כאילו שרב טברסקי הסתגר בעולם עבודת ה' של עצמו ולא השקיע המון כדי לבנות ולגדל ולרומם את כל המשפחה. ברור שהוא כן עשה כך – ביחד עם אלמנתו הרבנית שתחיה – וההצלחה ברוך השם ניכרת היטב.

אבל לצפות מהם שיהיו כמוהו כאן ועכשיו במעלה הר ה', זה מעולם לא.

כי ככה זה. חנוך לנער על פי דרכו. אי אפשר לדרוש מילד להסתכל על עצמו כאילו הוא לא בעלים על גופו כאשר ברור מכל דיני חושן משפט כנ"ל שהמציאות הפשוטה שהקב"ה ברא לנו כאן בעוה"ז כבסיס חיינו היא בדיוק כך שכן יש לו בעלות על גופו. לחנך ילד שגופו אינו שלו אלא של הקב"ה זה בעצם לדרוש ולצפות מהילד שכבר כאן ועכשיו הוא יחיה במעלה הר ה'.

לדעתי, זה לא סביר ואני גם חושש שבטווח הארוך זה לא יהיה יעיל.

בנוסף, זה לא נצרך.

הרי לגבי החפצים של הילד, לא נראה שיש מדי הרבה שישאלו, למה לא לחנך את הילד שכל החפצים הם של הקב"ה ומותר לנו לעשות איתם רק מה שהקב"ה אומר? לכאורה, רק בקשר לגוף – שסביבו יש לא מעט חרדות ש"אולי בשלב מאוחר יותר הוא יעשה ככל העולה על רוחו" – שאנשים יחשבו שעדיף להגיד לילד שהגוף בעצם

אינו שלו תוך כדי ניסיון ליצור אצלו מחיצה עבה וקשוחה מפני "עשיית ככל העולה על רוחו". אבל אין לנו בעיה שהילד יחשוב וירגיש כי החפצים שלו הם אכן שלו, למרות שגם עם החפצים מותר לעשות רק מה שהקב"ה מתיר לעשות, ומה שהקב"ה אומר שאסור, זה אסור.

עצם העובדה שאני הבעלים על החפצים שלי אינו סותר את המציאות שאני כפוף לחוקיו של הקב"ה.

אדם שיש לו רכב פרטי, הרי הוא הבעלים של אותו רכב. זה פרטי שלו. בכל זאת, אסור לו לנסוע במהירות גבוהה מן המותר. אם יעשה כן, הוא עלול לספוג את התוצאות הלא-נעימות מצד רשות אכיפת החוק.

הרכב הוא שלו, אבל הוא בכל זאת כפוף לחוקים.

להבדיל אלפי הבדלות, זה נכון גם בקשר לחוקי התורה. יש לך תיק? יפה! תהנה! כל הכבוד שיש לך תיק שהוא פרטי שלך! אבל אם תשתמש בתיק הזה כדי להרביץ למישהו אחר, נגיד לך, עצור! זה אסור!

ואף אחד לא רואה בכך שום סתירה.

נכון, זה שלך. אבל יש מישהו מלמעלה שנתן לך את זה והוא מכתוב לנו חוקים איך מותר לנו להשתמש בתיק ומה אסור לעשות עם התיק. עם זאת שהוא נתן לנו בעלות, אנו כפופים למצוותיו, חוקותיו ותורתיו.

אם אפשר לחיות עם האיזון הזה בקשר לחפצים, אין שום סיבה שיהיה בלתי אפשרי לחיות עם האיזון הזה בקשר לגוף.

מעבר לכל הנ"ל, אני חושש שלחנך ילד שהגוף אינו שלו אלא של הקב"ה עלול להביא לידי תוצאות הפוכות.

הרי תחושת הבעלות היא דבר טבעי (בגלל שכך הקב"ה ברא את המציאות הבסיסית שלנו כנ"ל). להגיד לילד, "הגוף שלך אינו שלך אלא של הקב"ה" עלול לערער אצלו את תחושת הציבות הנפשית והבטחון העצמי. ילד עלול להרגיש, מן הסתם בצורה בלתי מודעת, "רגע, אם אפילו הגוף שלי אינו שלי, אז מי אני ומה אני בכלל?"

נכון, היהדות בהחלט מחנכת להזדהות עם הנשמה כמרכיב העיקרי של האדם ולא הגוף, אבל, שוב, זו רמה שלא נולדים איתה ולא משיגים בין לילה.

הדובר אמת בלבבו יכיר ויבין כמה אנו מזדהים ומזהים לפי מרכיבים מאוד חיצוניים. ברור שככל שאדם גדל, מתבגר ולומד הוא אמור להגיע ליותר ויותר הזדהות עם הנשמה והפן הרוחני ופחות עם הגוף והפן הגשמי.

אבל זה תהליך בר שנים רבות!

לצפות מילד שכבר כילד יפנים ויחיה על פי מבט ששולל לגמרי הזדהות עצמית עם הגוף זה לדעתי לקחת סיכון שכל תחושת הזהות של הילד תתערער.

ואם יש משהו שתחום ה"מוגנות" מלמד אותנו זה שאדם עם תחושת זהות מעורערת אינו אדם שניתן לצפות ממנו לשמור על חיים של קדושה.

לכן, לדעתי, דרך המלך היא לחנך את הילד על פי האמת שהגוף הוא פרטי שלו - מתנה נפלאה מאת ה'.